

DATUM: 4/6 2018
DNR: 61-18/0534

Regeringskansliet
103 33 STOCKHOLM

Remissvar på Internationaliseringsutredningens (U2017:02) delbetänkande *En strategisk agenda för internationalisering* (SOU 2018:3)

Institutet för språk och folkminnen insänder härmed remissvar på
Internationaliseringsutredningens (U2017:02) delbetänkande *En strategisk agenda
för internationalisering* (SOU 2018:3).

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Martin Sundin efter föredragning
av docent Erik Magnusson Petzell, sammankallande i myndighetens forskningsgrupp.

Martin Sundin
Generaldirektör

Remissvar på Internationaliseringsutredningens (U2017:02) delbetänkande *En strategisk agenda för internationalisering* (SOU 2018:3)

Avgränsning av remissvaret

Institutet för språk och folkminnen (ISOF) lämnar härmed synpunkter på Internationaliseringsutredningens (U2017:02) delbetänkande *En strategisk agenda för internationalisering* (SOU 2018:3), i det följande benämnd "utredningen". Bara de delar av utredningen som direkt rör ISOF:s uppdrag att följa tillämpningen av språklagen (2009:600) kommenteras.

Sammanfattning

Utredningen menar att språklagens krav på att den offentliga förvaltningens språk i Sverige ska vara svenska behöver mildras så att det vid de statliga lärosätena ska gå att använda annat språk än svenska i interna beslutsprocesser. ISOF avråder regeringen från att gå på utredningens linje: dels är förslaget dåligt underbyggt och svagt motiverat, dels saknas det analys av vad en explicit försvagning av språklagen skulle kunna få för konsekvenser.

Utredningens förslag om ny språklig reglering (7.1.5)

Utredningen formulerar sin internationaliseringsstrategi som åtta mål. Det första av dem gäller styrning av universitet och högskolor. Inom ramen för detta mål föreslår utredningen följande till regeringen:

"Regeringen reglerar rätten att använda andra språk än svenska i de statliga universitetens och högskolornas samt forskningsfinansiärernas verksamhet." (s. 21)"

Förslaget preciseras i utredningens fördjupningsdel:

” [...] det borde vara möjligt att ge lärosätena tillåtelse att använda valfritt språk i andra beslutsprocesser än de som gäller rektors och styrelsens beslut.” (s. 156)

och motiveras då så här:

”Användningen av svenska i formella beslutssammanhang utesluter många anställda och studenter från att medverka i utvecklingen av lärosätet. Inom små, internationella miljöer kan det innebära en skev belastning på de individer som kan svenska, och som behöver ta på sig många administrativa uppdrag, samtidigt som det förhindrar ickesvensktalande individer från att ta på sig uppdrag som kan vara förutsättningen för vidare meritering.” (s. 156).

För att kunna ge lärosätena tillåtelse att inte använda svenska som administrativt språk skulle det, menar utredningen, krävas lagstiftning som möjliggör avsteg från språklagen. I dess tionde paragraf står det nämligen att den ”som fullgör uppgifter i offentlig verksamhet”, vilket de statliga lärosätena gör, ska använda svenska. Utredningen ger inget konkret förslag till vilket slags lagändring som man anser behövs. Däremot framhåller man att regeringen tidigare (nämligen i propositionen *Språk för alla*, 2008:09/153, 2009) har övervägt att reglera språkbruket vid de statliga lärosätena genom en ändring av högskoleförordningen (1993:100).

ISOF:s synpunkter

Att forskningen är internationell och att det vetenskapliga samtalet behöver föras på andra språk än svenska (oftast engelska) är självklart. Det finns ingenting i språklagen som hindrar att så sker. Lagens femte paragraf slår fast att svenskan ”ska kunna användas i alla samhällsområden”, men den förbjuder inte bruket av andra språk i olika sammanhang, exempelvis inom forskning och högre utbildning. Det kan rentav vara helt nödvändigt att exempelvis sakkunniggranskning vid tjänstetillsättningar sker på engelska, om de experter som behöver anlitas inte är svenskspråkiga.

Språklagen kräver att den offentliga förvaltningens språk i Sverige ska vara svenska. Utredningen lyfter fram den internationellt orienterade forskningen vid de svenska lärosätena som särskild drabbad av detta krav; man menar att den administrativa

bördan ofta blir alltför stor på svenskspråkiga medlemmar av internationella forskargrupper.

Detta problem med svenskspråkig högskoleförvaltning lyftes också fram i Språkrådets rapport *Språkpolitik vid universitet och högskolor* från 2017. ISOF vill emellertid framhålla att lösningen inte måste bestå i att svenskan lyfts bort, utan att nyckeln till en mer inkluderande högskola i detta fall snarast är språkundervisning. Det går faktiskt att lära sig svenska, något som utredningen dessutom lyfter fram som viktigt när den föreslår utökade satsningar på svenskundervisning för utländska studenter och anställda vid lärosätena (s. 158). Sådana satsningar ger också, i förlängningen, fler möjlighet att ta på sig meriterande administrativa uppdrag. Förslaget ligger helt i linje med språklagens fjortonde paragraf som påbjuder:

Var och en som är bosatt i Sverige ska ges möjlighet att lära sig, utveckla och använda svenska.

Det behöver understrykas att den exkludering som kravet på svenska innebär enligt utredning knappast försvinner bara för att kravet lättas. Skulle engelska användas istället skulle man utesluta andra grupper, även sådana som med stor möda lärt sig svenska som vuxna för att kunna ta del i samtalet om högre utbildning. Dessutom är det långt ifrån alla som verkar vid lärosätena som behärskar engelska av det slag som krävs för att det ska fungera som arbetsspråk och för interna beslutsprocesser. Utredningen berör visserligen den här typen av problematik (i två stycken på s. 156-157) men erbjuder ingen fördjupning eller diskussion. Utredningens förslag i dessa delar framstår härigenom som påfallande kontextlöst. Särskilt anmärkningsvärt är att Nordiska ministerrådets mångåriga arbete med parallellspråkighet vid nordiska universitet inte alls nämns.

Parallellspråkighet förordades redan i de nordiska utbildnings- och kulturministrarnas *Deklaration om nordisk språkpolitik* från 2006 som sedan varit vägledande i arbetet med språkliga riktlinjer vid svenska universitet och högskolor. Parallellspråk innebär, enkelt talat, att man skapar förutsättningar för att både svenska och engelska kan användas, om än i olika proportioner vid olika tillfällen, utan att ställa forskare, lärare, studenter och administratörer inför ett absolut val mellan det ena eller det andra språket.

Vidare innehåller utredningen ingen konsekvensanalys för vad en uppluckring av språklagens krav på svenska i offentlig förvaltning kan innebära. Som utredningen påpekar finns det idag ingen språklig undantagslagstiftning av detta slag. ISOF:s bestämda uppfattning är att det krävs långt starkare skäl än de som utredningen lyfter fram för att det ska vara motiverat att diskutera avsteg från språklagen.

I själva verket saknas det praktisk uttolkning av språklagens krav på svenska i offentligheten; det är helt enkelt oklart huruvida lagen verkligen ställer de krav som utredningen menar att den gör. Att använda annat arbetsspråk än svenska i interna beslutsprocesser skulle kunna tolkas som verksamhet som faller utanför det som språklagen reglerar. Tolkningen beror bland annat på hur man förstår just begreppen *arbetsspråk* och *interna beslutsprocesser*; utredningen definierar dem inte närmare. Innan det är noggrant utrett vilka delar av lärosätenas verksamhet som omfattas av språklagens krav på offentligt bruk av svenska är det omöjligt att veta om det ens finns behov av att formulera några undantag.

Det är i sammanhanget värt att påminna om att ett viktigt syfte med språklagen är att skydda offentlighetsprincipen på så sätt att en svenskspråkig allmänhet ska kunna beredas insyn i statlig verksamhet. Mot den bakgrunden bör det finnas utrymme för rätt mycket språklig flexibilitet i praktiken: det är tänkbart att vissa handlingar mycket väl kan vara på engelska, så länge det är möjligt för den enskilde att begära ut översättningar till svenska. Ett sådant förfarande förutsätter emellertid en väl fungerande och nationellt enhetlig förvaltningsterminologi på engelska, vilket inte finns idag.

Slutligen måste det framhållas att vi saknar tillräckliga kunskaper om hur parallellspråkigheten verkligen ser ut vid olika lärosäten och inom olika discipliner. Den parallellspråkighetsrapport som Nordiska ministerrådet har föreslagit att nordiska lärosäten tar fram vartannat år (och som de nordiska regeringarna ställer sig bakom) torde kunna ge en god fingervisning om läget, såväl när det gäller den flerspråkiga praktiken som lärosätenas språkpolitiska ambitioner och planer för framtiden. Rapportens utfall bör relateras både till befintliga rekommendationer, särskilt Nordiska ministerrådets skrift *More parallel, please! 11 anbefalinger til mønsterpraksis for parallelsproglighed på nordiske universiteter* (TemaNord 2018:510), och till den ovan nämnda språkpolitiska inventering som Språkrådet gjorde 2017. Först därefter kan man någorlunda överblicka den komplexa

språksituationen vid lärosätena och närmare ringa in de viktigaste språkliga utmaningarna.

Hur dessa utmaningar bäst ska mötas återstår att se. Förmodligen kommer man rätt långt med bättre vägledning i uttolkningen av språklagen i kombination med tydligare språkvalsriktlinjer vid lärosätena. Glädjande nog lyfter utredningen fram just arbetet för språklig transparens som centralt i lärosätenas språkpolitiska arbete framöver (s. 158).

ISOF:s rekommendation

ISOF menar att det utifrån de skäl som utredningen anför inte är motiverat att införa den typ av språklig undantagslagstiftning för de statliga lärosätena som utredningen föreslår.